

[Pradžia](#) > ... > [Jūsų Teisės](#) > [Pagrindinės Teisės](#) > [Verslas Ir Žmogaus Teisės](#) > [Slovakia](#)

Verslas ir žmogaus teisės

Turinį pateikė

Slovakija

Slovakija

Slovakijos Respublikoje kiekvienam asmeniui suteikiamos vienodos sąlygos naudotis savo teisėmis ir apsauga nuo diskriminacijos. Verslo subjektai privalo laikytis vienodo požiūrio principo ne tik tiekdami prekes arba teikdami paslaugas, bet ir darbo santykių srityje bendraudami ir su darbo ieškančiais asmenimis, ir su pačiais darbuotojais.

1. Kokią teisinę apsaugą galiu gauti jūsų šalyje kaip asmuo, nukentėjęs nuo žmogaus teisių pažeidimų verslo srityje? Ar numatyta žalos atlyginimo galimybė?

Viena iš pagrindinių Slovakijos Respublikos konstitucijoje įtvirtintų teisių yra teisė į teisinę apsaugą ir teisė kreiptis į nepriklausomus teismus, įskaitant Konstitucinį teismą, arba kitą Slovakijos Respublikos instituciją, jeigu tai numatyta įstatyme.

Teise į teisinę apsaugą naudojamosi pateikiant prašymą iškelti bylą. Jeigu pažeidžiama subjektyvioji teisė arba jeigu kyla subjektyviosios teisės pažeidimo grėsmė, tos teisės subjektas – nepriklausomai nuo to, ar jis yra fizinis, ar juridinis asmuo – gali pasinaudoti savo teise į teisinę apsaugą pateikdamas prašymą iškelti bylą, t. y. pareikšdamas ieškinį. Teisę pareikšti ieškinį turi kiekvienas fizinis arba juridinis asmuo. Teismai privalo nagrinėti visus ieškinius.

Ieškinyje turi būti aiškiai nurodyta, ko ieškovas siekia, t. y. ko reikalauja ir kokią teisių gynimo priemonę prašo pritaikyti. Dėstydamas savo reikalavimus (*peticijojepetitum*) ieškovas aprašo bylos aplinkybes, kurias teismas turi išnagrinėti ir pagal kurias turi priimti sprendimą. Teismas sprendimą gali priimti tik dėl išdėstytų reikalavimų. Priklausomai nuo bylos nagrinėjimo rezultatų, teismas gali, žinoma, priteisti mažiau, negu ieškovas prašo. Teismas gali priteisti daugiau tik tada, jeigu įstatyme yra nustatyta konkreti šalių tarpusavio atsiskaitymo forma arba jeigu byla buvo galima iškelti paties teismo iniciatyva.

Todėl asmuo, nukentėjęs nuo žmogaus teisių pažeidimo komercinėje srityje, turi teisę į teisinę apsaugą. Pateikdamas ieškinį jis išdėsto savo reikalavimus, klausimą, kurį reikia išnagrinėti ir dėl kurio reikia priimti sprendimą, ir tai, kokį žalos atlyginimą jis prašo teismo priteisti kaip ieškovas.

Jeigu pažeidimas yra susijęs su neteisėtu kėsanimusi į fizinio asmens garbę, orumą, sveikatą, asmeninį arba šeimos gyvenimą ir pan., nukentėjęs asmuo turi teisę prašyti teismo priteisti nepiniginės žalos atlyginimą. Nepiniginės žalos suma išreiškiama pinigų suma, atsižvelgiant į:

1. nukentėjusį asmenį, jo gyvenimą iki to momento ir aplinką, kurioje nukentėjęs asmuo gyvena ir dirba;
2. žalos dydį ir aplinkybes, kuriomis ji padaryta;
3. padarinių nukentėjusio asmens asmeniniam gyvenimui dydį;
4. padarinių nukentėjusio asmens socialiniam statusui dydį.

2. Ar jūsų šalyje yra specialių teisės nuostatų dėl šiurkščių žmogaus teisių

pažeidimų? Ar šios nuostatos taikomos nusikaltimams aplinkai ar dideliam darbuotojų išnaudojimui?

Darbo kodekse diskriminacija darbo santykiuose yra draudžiama, tad iš verslo subjektų yra tiesiogiai reikalaujama laikytis vienodo požiūrio principo ir prieš sudarant darbo sutartį, ir užmezgus darbo santykius. Išsamesnės priemonės yra nustatytos Kovos su diskriminacija įstatyme, pagal kurį darbo ir panašiuose teisiniuose santykiuose yra draudžiama diskriminuoti asmenis dėl lyties, tikėjimo, įsitikinimų, rasės, pilietybės, priklausymo etninei grupei, negalios, amžiaus, seksualinės orientacijos, santuokinės ir šeiminių padėties, odos spalvos, kalbos, politinių arba kitų įsitikinimų, nacionalinės ar socialinės kilmės, turto, lyties arba kito statuso arba dėl pranešimo apie nusikaltimą arba kitą socialinę tvarką pažeidžiančią veiklą.

Pagal Darbuotojų saugos ir sveikatos įstatymą verslo subjektai privalo prižiūrėti, kad darbo sąlygos, pastatai, keliai, mašinos ir techninė įranga, darbo procedūros, darbo organizavimas ir pan. būtų saugūs ir būtų užtikrinta sveika ir saugi darbinė aplinka.

Slovakijos Respublikos konstitucijoje nustatyta, kad niekas negali būti verčiamas dirbti arba tarnauti.

Nusikalstama veika, kuri apima šiurkščius žmogaus teisių pažeidimus, pavyzdžiui, nusikaltimus laisvei (pavyzdžiui, prekyba žmonėmis, asmens laisvės apribojimas arba apsigyvenimo laisvės apribojimas), taip pat nusikalstama veika, dėl kurios kyla pavojus visuomenei ir aplinkai (pvz., neteisėtas atliekų šalinimas, teršalų išleidimas be leidimo, oro ir vandens apsaugos reikalavimų pažeidimas, neteisėta ozono sluoksnį ardančių medžiagų gamyba ir tvarkymas ir kt.) pagal Baudžiamąjį kodeksą yra laikomi nusikaltimais, jeigu tokia veika yra daroma turint nusikalstamų ketinimų. Už tai įstatyme numatyta maksimali penkerių metų laisvės atėmimo bausmė. Baudžiamoji atsakomybė už tokią nusikalstamą veiką tenka pažeidėjams. Pažeidėjai gali būti fiziniai asmenys (pagal Baudžiamąjį kodeksą) arba juridiniai asmenys (pagal Juridinių asmenų baudžiamosios atsakomybės įstatymą ir Baudžiamąjį kodeksą).

Tuose teisės aktuose nustatyta, kad už šiurkščius žmogaus teisių pažeidimus, įskaitant aplinkos apsaugos pažeidimus ir didelį darbuotojų išnaudojimą, bausmės trukmei taikomos specialios taisyklės. Pagal Baudžiamąjį kodeksą už nusikaltimą skiriama griežtesnė bausmė negu už nusižengimą.

3. Esu nukentėjęs nuo žmogaus teisių pažeidimo, padaryto Europos tarptautinei bendrovei vykdant veiklą už Europos Sąjungos ribų. Ar galiu kreiptis į jūsų šalies teismą, jei nesu ES pilietis arba negyvenu ES? Kokiomis sąlygomis galiu pareikšti reikalavimus dėl pažeistų teisių? Kur galima rasti papildomos informacijos?

Kilus tarptautiniams teisiniams ginčams, reikia nustatyti, kuris teismas nagrinės bylą ir priims sprendimą, taip pat reikia nustatyti, pagal kokią teisę turi būti nustatomos faktinės aplinkybės. Tarptautinės privatinės ir procesinės teisės akte, kurio tikslas – nustatyti, pagal kokią teisinę sistemą yra reglamentuojami civiliniai, komerciniai, šeimos, darbo ir kiti panašūs santykiai, kuriems būdingas tarptautinis aspektas, yra išskirta Tarptautinės procesinės teisės dalis, kurioje nustatyta, kokios bylos priklauso Slovakijos teismų jurisdikcijai, kokios – išimtinai Slovakijos teismų jurisdikcijai ir kokiose bylose ginčo šalys gali pačios pasirinkti, kad ginčas bus sprendžiamas Slovakijos teisme. Reikia pabrėžti, kad Slovakijos teismai visada laikosi Slovakijos procesinių reikalavimų ir jeigu Slovakijos teisminė institucija per pagrįstą laiko tarpą nenustato užsienio teisės turinio arba jeigu užsienio teisės turinį nustatyti būtų sunku arba neįmanoma, procesas vykdomas pagal Slovakijos teisę.

Tokiu atveju paprastai būtų taikomos tik Slovakijos tarptautinės privatinės ir procesinės teisės įstatymo nuostatos dėl jurisdikcijos pasirinkimo abipusiu susitarimu, t. y. abi ginčo šalys susitartų, kad byla bus nagrinėjama Slovakijos teismuose. Tačiau, jeigu susitarimas dėl jurisdikcijos būtų naudingas tik vienai šaliai, šalies teisė kreiptis į kitą teismą tebebūtų saugoma. Bylose dėl darbo sutarčių, draudimo sutarčių ir vartojimo sutarčių susitarimai dėl jurisdikcijos galioja tik tada, jeigu pagal juos nėra draudžiama taikyti valstybės, kurioje gyvena ieškovas, teismų jurisdikcijos arba jeigu susitarimai sudaromi po to, kai kyla ginčas.

Dėl išsamesnės informacijos reikėtų kreiptis į:

4. Ar asmenys, nukentėję verslo srityje nuo žmogaus teisių pažeidimų, padarytų Europos tarptautinėms bendrovėms vykdant veiklą už Europos Sąjungos ribų, gali sulaukti ombudsmeno institucijų, lygybės įstaigų arba nacionalinių žmogaus teisių institucijų paramos? Ar šios institucijos gali ištirti mano atvejį, jei nesu ES pilietis arba negyvenu ES? Ar jūsų šalyje yra kitų viešųjų tarnybų (pvz., darbo arba aplinkosaugos inspekcijų), kurios galėtų ištirti mano atvejį? Kur galiu rasti informacijos apie savo teises?

Slovakijos konstitucijoje yra nustatyta [valstybinio žmogaus teisių gynimo pareigūno \(ombudsmeno\)](#) pareigybė. Slovakijos ombudsmeną skiria Slovakijos Respublikos nacionalinė taryba. Į ombudsmeną gali kreiptis fiziniai ir juridiniai asmenys, kurie mano, kad valdžios institucijų veiksmais, sprendimais arba neveikimu buvo pažeistos jų pagrindinės teisės ar laisvės. Tai reiškia, kad asmuo, kuris gyvena ne Slovakijoje arba kurio teises ir laisves pažeidė ne Slovakijos valdžios institucijos, gali kreiptis į Slovakijos ombudsmeną konsultacijos, tačiau ombudsmenas neturės teisinės kompetencijos klausimą spręsti arba imtis dėl jo veiksmų.

Slovakijoje veikia nacionalinė žmogaus teisių apsaugos ir nacionalinė kovos su diskriminacija institucija. Tai – [Slovakijos nacionalinis žmogaus teisių centras](#) (slovak. *Slovenské národné stredisko pre ľudské práva*). Pagrindinė centro funkcija – užtikrinti pagarbą žmogaus teisėms ir pagrindinėms laisvėms, įskaitant vienodo požiūrio principo laikymąsi Slovakijos Respublikoje. Įgyvendindamas savo misiją centras vykdo įvairią veiklą ir teikia įvairias paslaugas žmogaus teisių apsaugos ir pagarbos žmogaus teisėms skatinimo srityje ir glaudžiai bendradarbiauja su tarptautinėmis žmogaus teisių organizacijomis bei institucijomis. 2018 m. rugsėjo mėn. Slovakijos nacionalinis žmogaus teisių centras įsteigė nacionalinį informacijos dėl verslo ir žmogaus teisių centrą. Pagal teisės aktus, kuriais reglamentuojama steigėjo veikla ir funkcijos, šis centras, be kitų dalykų, teikia teises konsultacijas dėl diskriminacijos darbo vietoje (įskaitant tai, kad nemokamai atstovauja bylose), konsultuoja labai įvairiais žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos klausimais – nuo lyčių lygybės iki aplinkos apsaugos, tačiau tik Slovakijoje (pagal Civilinio proceso kodeksą – jame nurodyta, kad fiziniai asmenys, norintys kreiptis į bendrosios kompetencijos teismą, turi kreiptis į to asmens gyvenamosios vietos teismą, ir pagal Tarptautinės privatinės ir procesinės teisės įstatymą).

Aplinkos apsaugos srityje Slovakijoje veikia Slovakijos aplinkos apsaugos inspekcija (slovak. *Slovenská inšpekcia životného prostredia*). Per ją Aplinkos ministerija, vadovaudamasi Gamtos ir kraštovaizdžio apsaugos įstatymu, vykdo valstybinę priežiūrą ir skiria baudas fiziniams asmenims, verslo subjektams ir kitiems juridiniams asmenims. Inspekcijos jurisdikcijai priklauso Slovakijos Respublikos teritorija, todėl tam, kad pažeidimas būtų laikomas šio įstatymo pažeidimu, jis turėtų būti padarytas Slovakijos Respublikos teritorijoje.

Darbo inspekcijų, kovos su neteisėtu darbu ir neteisėtu įdarbinimu įstatymu reglamentuojami darbo Slovakijos Respublikoje patikrinimai, taigi tam, kad pažeidimas būtų laikomas šio akto pažeidimu, jis turi būti padarytas Slovakijos Respublikos teritorijoje.

Taigi, jeigu asmuo mano, kad jo pagrindinės žmogaus teisės ir laisvės buvo pažeistos, tačiau asmuo nėra Europos Sąjungos valstybės narės pilietis ir gyvena ne Europos Sąjungos teritorijoje, toks asmuo teisinės apsaugos iš nacionalinių institucijų, kurios yra atsakingos už pagrindinių teisių ir laisvių apsaugą Slovakijos Respublikoje, faktiškai prašyti negali.

5. Ar jūsų šalis yra nustačiusi Europos tarptautinėms bendrovėms prievolę sukurti skundų nagrinėjimo arba mediacijos mechanizmus, kurie leistų

ištirti vykdamt jų verslą padarytus pažeidimus? Ar ši prievolė taikoma ir už Europos Sąjungos ribų padarytiems pažeidimams? Kas jūsų šalyje atsakingas už šios veiklos stebėseną? Ar jūsų šalyje yra viešai skelbiamos ataskaitos apie sistemos veikimą?

Slovakijos Respublikoje nėra reikalaujama, kad Europos tarptautinės bendrovės sukurtų skundų nagrinėjimo mechanizmus, nes pagal Slovakijos Respublikos skundų nagrinėjimo įstatymą tokia pareiga yra nustatyta tik valstybės institucijoms ir teritoriniams savivaldos padaliniais bei kitoms Slovakijos Respublikos įstaigoms. Slovakijos Respublika, būdama Europos Sąjungos nare, privalo laikytis Europos Sąjungos teisės aktų.

Slovakijoje tarptautinės bendrovės gali kreiptis į nacionalinį informacijos verslo ir žmogaus teisių dėl centrą, kuris rengia mokymus, teikia konsultacijas ir konsultuoja šios srities teisiniais klausimais.

Mediacija yra savanoriškas procesas, kuris pasirenkamas tam, kad ginčo nereikėtų spręsti teisme. Slovakijoje mediacija yra reglamentuojama Mediacijos įstatymu. Jame numatytas neteisminis ginčų sprendimas civilinės teisės, šeimos teisės ir komercinių prievolių bei darbo santykių srityse. Neteisminiu keliu taip pat gali būti sprendžiami tarptautiniai ginčai, kylantys dėl panašių teisinių santykių tarp subjektų, kurių nuolatinė arba įprastinė gyvenamoji vieta yra kurioje nors Europos Sąjungos valstybėje narėje. Pagal Civilinio proceso kodeksą teismas visada turėtų stengtis ginčą išspręsti taikiai. Teismas gali pasiūlyti šalims susitarti mediacijos būdu, tačiau negali nurodyti rinktis tokią tvarką. Mediacijai reikalingas savanoriškas sutikimas ir ginčo šalys turi pačios jos paprašyti.

6. Ar jūsų šalyje turiu specialių teisių, jei esu pažeidžiama auka, reiškianti reikalavimus dėl žmogaus teisių pažeidimų verslo srityje? Ar galiu gauti teisinę pagalbą ir kokiomis sąlygomis? Kokios išlaidos bus įtrauktos į teisinę pagalbą? Ar galiu gauti teisinę pagalbą tokiomis pat sąlygomis, jei nesu ES pilietis ar negyvenu ES?

Slovakijos nusikaltimų aukų įstatyme pateikta tokia sąvokos „auka“ apibrėžtis: pagal Slovakijos teisę vykdomuose procesuose aukomis laikomos ypač pažeidžiamos aukos (vaikai, vyresni negu 75 metų asmenys, neįgalūs asmenys, prekybos žmonėmis, organizuoto nusikalstamumo, nusikaltimų žmogaus orumui, terorizmo aukos, smurto arba grasinimo smurtu dėl asmens lyties, seksualinės orientacijos, pilietybės, rasės, etninės kilmės, tikėjimo arba įsitikinimų aukos, kitų nusikaltimų aukos, patiriančios didesnę pakartotinės viktimizacijos riziką remiantis individualiu aukos ir jos asmeninių savybių, ryšių su pažeidėju, priklausomybės nuo pažeidėjo ir pažeidimo tipo, pobūdžio bei aplinkybių vertinimu).

Teisėsaugos institucijos (prokurorai ir policija), teismai ir subjektai, teikiantys pagalbą nukentėjusiems asmenims, privalo juos informuoti apie jų teises paprastu ir suprantamu būdu ir ypač atsižvelgti į tai, kad dėl tam tikro pobūdžio negalios, kalbos žinių arba riboto aukos gebėjimo reikšti mintis gali kilti tarpusavio supratimo arba bendravimo sunkumų. Baudžiamosiose bylose auka yra laikoma šalis, kuri pranešė apie nusikalstamą veiką, nukentėjusi šalis arba liudytojas. Ji turi Baudžiamojo proceso kodekso pagal savo statusą suteiktas teises. Teisėsaugos institucijos, teismai ir subjektai, teikiantys pagalbą aukoms, kiekvieną auką įvertina ir nustato padaryto nusikaltimo sunkumą, kad galėtų nustatyti, ar auka yra ypač pažeidžiama, ir užkirsti kelią pakartotinei viktimizacijai.

Aukoms suteikiama teisinė pagalba, t. y. suteikiama teisinė informacija, asmenims yra teisiškai atstovaujama baudžiamosiose ir civilinėse bylose ir padedama prisiteisti žalos atlyginimą. Teisinę pagalbą aukoms teikia Teisinės pagalbos centras (slovak. *Centrum právnej pomoci*) Teisinės pagalbos teikimo materialinį nepriteklių patiriantiems asmenims įstatymu nustatytais sąlygomis ir atvejais. Teisinės pagalbos centras teikia teisinę pagalbą visiems fiziniams asmenims, kurie dalyvauja šalies viduje kilusiuose ginčiuose, tačiau jeigu ginčas yra tarptautinis, teisinė pagalba teikiama tik fiziniams asmenims, kurių nuolatinė arba įprastinė gyvenamoji vieta yra valstybės narės teritorijoje. Pagal tarptautinės sutarties, kurią Slovakijos Respublika yra pasirašiusi, nuostatas arba pagal Slovakijos Respublikos teisingumo ministro paskelbtą abipusiškumo principą Slovakijos Respublikos teismuose nagrinėjamosiose bylose teisinė pagalba teikiama ir valstybės, kuri taip pat yra pasirašiusi tą tarptautinę

sutartį, piliečiams arba asmenims, kurių nuolatinė arba įprastinė gyvenamoji vieta yra tos valstybės teritorijoje, taip pat tais atvejais, kai Slovakijos Respublikos teisme nagrinėjamos bylos dalykas yra tiesiogiai susijęs su ankstesne įprastine asmens gyvenamąja vieta Slovakijos Respublikos teritorijoje. Nėra draudžiama, kad asmeniui atstovautų teisininkas (arba advokatas) pagal Teisinės profesijos įstatymą ar Prekybos įstatymą.

Asmenys, kurie patiria materialinį nepriteklių (jų pajamos yra mažesnės už pragyvenimo lygį, padaugintą iš 1,4 koeficiento (Slovakijoje), arba kurie gauna materialinį nepriteklių patiriantiems asmenims skiriamas pašalpas (Slovakijoje)), turi teisę gauti nemokamą Teisinės pagalbos centro teikiamą teisinę pagalbą, jei ginčas nėra akivaizdžiai nepagrįstas, o ginčo suma viršija įstatyme nustatyto minimalaus darbo užmokesčio dydį.

Pareiškėjas gali gauti teisinę pagalbą iš Teisinės pagalbos centro ir jam gali būti padengta 20 proc. teisinio atstovavimo išlaidų, jeigu jis atitinka visas šias tris sąlygas: asmens pajamos yra didesnės už minimalų pragyvenimo lygį, padaugintą iš 1,4 koeficiento (Slovakijoje), tačiau neviršija minimalaus pragyvenimo lygio, padauginto iš 1,6 koeficiento, jis pats negali teisiųjų paslaugų apmokėti iš savo lėšų, ginčas nėra akivaizdžiai nepagrįstas ir ginčo suma viršija įstatyme nustatytą minimalaus darbo užmokesčio dydį. Prieš pradėdamas teikti teisinę pagalbą centras visada įvertina, ar asmuo atitinka pirmiau nurodytas sąlygas.

Kitais atvejais nukentėję asmenys patys rūpinasi teisininko (arba advokato) pagalba ir padengia jo išlaidas.

Asmenų, pranešusių apie pažeidimus, teisių apsauga sudaro atskirą teisės normų grupę. Apie pažeidimus pranešusių asmenų apsaugos įstatyme nustatyta, kokiomis sąlygomis yra saugomi asmenys, pranešę apie su darbo santykiais susijusius nusikaltimus arba kitą veiklą, kuria pažeidžiama socialinė tvarka, taip pat nustatytos asmenų, pranešusių apie socialinę tvarką pažeidžiančią veiklą, teisės ir pareigos ir įsteigiamas Apie pažeidimus pranešusių asmenų apsaugos biuras (slovak. *Úrad na ochranu oznamovateľov protispoločenskej činnosti*).

Apie pažeidimus pranešę asmenys gali prašyti apsaugos, jeigu praneša apie veiklą, kuria šiurkščiai pažeidžiama socialinė tvarka ir kuri yra laikoma nusikalstama arba padaroma vykstant baudžiamajam procesui. Prašymas teikiamas valstybiniam prokurorui. Jeigu prašymas dėl asmens, pranešusio apie pažeidimus, apsaugos pateikiamas kitai valdžios institucijai, ši institucija nedelsdama persiunčia prašymą valstybiniam prokurorui. Jeigu prokuroras nustato, kad asmuo, pranešęs apie pažeidimus ir prašęs apsaugos, pateikė kriterijus atitinkantį prašymą, apsauga tokiam asmeniui suteikiama nedelsiant. Apie pažeidimus pranešusiems asmenims speciali apsauga suteikiama siekiant užtikrinti, kad jie nenukentėtų, t. y. kad pažeidėjas negalėtų pakenkti asmeniui grasindamas, baugindamas, naudodamas prievartą arba jėgą, jam nekeršytų ir kitais būdais nedarytų poveikio nukentėjusio asmens fizinei ir psichinei sveikatai.

Tais atvejais, kai auka skundžiasi dėl diskriminacijos, apsauga suteikiama pagal Kovos su diskriminacija įstatymą, pagal kurį nepagrįstos prieš skundo pateikėją nukreiptos priemonės taip pat yra laikomos tam tikros formos diskriminacija. Diskriminacijos atvejais Slovakijos nacionalinis žmogaus teisių centras teikia teisines konsultacijas, taip pat gali atstovauti nukentėjusiam asmeniui teismo procese.

Tam nukentėjusio asmens pilietybė nėra svarbi, tačiau apsauga gali būti suteikta tik Slovakijos Respublikos teritorijoje esantiems nukentėjusiems asmenims.

■ Paskutinis naujinimas: 27/02/2023

Šio puslapio turinį nacionaline kalba tvarko atitinkamos valstybės narės. Vertimus atliko Europos Komisijos tarnyba. Į kompetentingos nacionalinės institucijos originale įvestus pakeitimus vertimuose gali būti neatsižvelgta. Europos Komisija nepriima jokios atsakomybės ar teisiųjų įsipareigojimų už šiame dokumente pateiktą ar nurodomą informaciją ar duomenis. Daugiau informacijos apie už šį puslapį atsakingos valstybės narės autorių teisių taisykles rasite puslapyje „Teisinė informacija“.